

43. ԵԳՈՐԻ ԽԵՉԼԹԸ

Կար-չըկար, մե չմսիք տղա կար, անունը՝ Եգոր: Էս Եգորը հա-
ռավոտ վեր էր հըլնում, էթում էր մե պատի տակ կայնում էր, չընի
մե մարթ գալում էր, տանում բանցնում էր: Եգորը ֆայլութունով
հիր մորը պախում էր: Մե օր էլ մե մարթ էկավ, Եգորի խետ խոսաց
օրը մե աբասի հախ ու տարավ: Եգորը հընգավ էս մարթի հետեկից
ու գնաց:

Գացին, գացին, խասան մե ծովի: Էստեղ նստան, խաց ճերան,
դինջցան, ետո էս մարթը հելավ, ծոցից մե գիրք խանեց, բոնեց ձեռն
ու ասավ.—Եգո՛ր, բալա՛, հիմի ես էս գիրքը կըկարթամ, ծովը ետ
կէթա, մե սար կերևա: Մեկ էլ, որ կարթամ, էս սարը կըճղվի, կըբաց-
վի էրկու մասի: Դու կէթաս էտ ճղված տեղով: Որ խասնես ճղվուկի
վերչը, ընդե քցուկ ա մե շամդամ, մե պստի դուրթի, մե ոսկե թաս: Էտ
իրեքն էլ կըղենս ջերտ ու չուտ ետ կըդառնաս: Քո ճամբի վրեն դուս
կըզան օցեր, կարիճներ, զանազան տեսակի գազաններ: Չըվախե-
նաս: Ընդոնք չուչից են, հըմա չեզի դբան, կըհընգենն կըփչըվեն:
Գալու ժամանակ քո հետեկից շատ մարթ կըգոռա՝ «տարավ, տա-
րավ», էլի չըվախենաս: Էտ մարթերն էլ չուչից են չինուկ: Կզան, որ
չեզի բոնեն, չըվախենաս, հըմա դբան կըհընգենն, կըփչըվեն: Իչքան
ճվան, գոռան, խանգարեն, ետ չըհիչկաս, հըմա հիչկացիր, սարը կը-
ծասկվի, կըմնաս մեջ, էլ չես կանա դուս գա:

Եգորը անվախ տղա էր, խոսք տվեց կատարա: Էս մարթը
սկսեց կարթալ: Կարթաց-կարթաց, ծովը ետ գնաց, մեկ ալ սկսեց
կարթալ, սարը բացվավ, ճղվավ էրկու մասի: Եգորը վազավ: Գնաց
խասավ ճղվուկի վերչը, տեսավ մե ջոչ մարաք: Քաչեց զոզեն
ջնոթեց, տեսավ՝ էլի չի բացվում: Մեկը տվեց ճխտեց, էլի չը-
բացվավ: Դուռը բանցրցուց, ճխանախան արավ ու ներս մտավ:

Տեսավ: Ի՞նչ տեսավ: Էլ ոսկի, էլ արծաթ, էլ մարքրիդ, էլ
գմրուխտ, էլ չնրուբար: Մե խոսկով, ինչ լիզուտ պտտա, կար: Եգո-
րը բանի ձեռ չըտվեց, ման էկավ շամդամը, դուրթին ու թասը քթավ,
իրեքն էլ դրեց ջերը:

Հըմա ուզեց մարաքից դուս գա, հետեից բոռացին.—Տարա՛վ, խողածինը չամդամը, դուլթին ու թասը տարա՛վ:

Կարիճներն հընգնում ին ոտների տակը, բանցրնում ին վզի վրեն, ուզում ին կծեն ու փշրվումին: Օցերը փաթթվում ին ոտներին, վզին, ջառթվում ին, թնփում ին: Ջելերը, գազանները, ջուն-ջանավարները փեշերից ին քաշում: Եգորը վազնում էր, հետևը չէր հիշկում:

Մեչու էր մնացե, որ դուս գա պրծնի, վռագնալուց ոտը քարի կպավ, թափառս առավ, հընգավ, հիշկաց հետևը: Սարը էկավ, հիրար կպավ, Եգորը մնաց մեչը: Եգորը նստավ, մնաց: Միթկ արավ, միթկ արավ ու հեղավ գնաց մարաքի յանը:

Էս մարթը, որ կախարթ էր, տեսավ սարը փակվավ, էլի ծովը էկավ տեղը, Եգորը մնաց սարի ու ծովի տակը, ախ քաշեց ու հանգարց հերսից պաղռավ: Կախարթը Եգորի դարդը չէր: Ախ էր քաշում չամդամի, դուլթու ու թասի խըմար: Իրեքն էլ ոսկուց ին, իրեքն էլ ամեն մեկը մե հունարի տեր:

Հիմի խաբարը տանք խեխճ Եգորից:

Գնաց մարաքի մեչ լիլիալով ման էկավ, ոսկիքը, արծաթը, մարքրիղը հիրար խառնեց, ջարթըփշուր արավ, բիձին քոֆեց, հըմա ինչ կաներ, որ աներ:

Եգորը իրեք օր անոթի-ծարավ նստավ, հետո վեր հեղավ, ասավ. «Հա՛յ, հա՛յ: Անփող էլ անոթի մնամ, էսքան ոսկու ու արծաթի մեչն էլ անոթի մնամ: Բա հընչի՞ եմ սաղ մացե: Բա որ էս չամդամը, դուլթին, թասը մե չնորք չունեն, էն մարթը հընչի՞ բղի էսքան ոսկու, արծաթի ու թանգագին քարերի մեչը էս իրեքը բղի ուզեր: Էստե մե բան կա: Է՛հ,—ասում ա,—մե դուլթին բացեմ, տենամ մեչը ի՞նչ կա»:

Ղուլթին որ չի բացում, մչից քառսուն հնգնավոր փայլեան են դուս գալում, չոմախները ձեռները բռնած, ասին.—Հը՛, Եգո՛ր, ավիրե՞նք, քանդե՞նք, ի՞նչ անենք:

Եգորը մնաց չիվար:

Ասավ.—Ո՛րնչ ավիրեք, ո՛րնչ քանդեք, մեչու խաղացե՛ք, էլի մտեք դուլթին խանգասացե՛ք:

Ըստոնք չոմախները քաշին հընգան հիրար ջան, հիրար չիթ-մոուլթ ջարթին, արին արնվա, էլի էկան մտան դուլթին:

Ետո Եգորը հինքն հիրան միթկ արավ.—Հընչի՞ էս փայլեաններից խաց չուզի:

Ղուլթին բացեց, էլի փայլեանները բոռալով, գոռալով դուս էկան:

Ասին.—Հը, Եգո՛ր, ավիրե՞նք, թե՞ քանդենք:

Եգորն ասավ.—Ո՛հչ ավիրեք, ո՛հչ էլ քանդեք, անոթի եմ, խա՛ց բերեք, ուտեմ: Յամաք խաց չըբերեք, հա՛, իչքան լավ բան կա, բերեք ուտեմ, իրեք օր ա, խաց չեմ ճերե:

Փայլեանները գացին խացի: Մեկը սիրտնակ խաց էր բերում, մեկը՝ կարմրցրուկ խավ, մեկը՝ իշխան ձուկ, որ մեկն ասեմ, քառսու տեսակ բան բերին լցին հանեչը: Ճերավ, ճերավ, փորն հելավ նաղարա: Եգորը նստավ, ուտում էր, փայլեաններն հիրար չիթըմոթին ջանթում:

Տեսավ հիրար կըսպանեն, նեղացավ, ասավ.—Գացեք մտե՛ք դութին:

Փայլեանները սուսըփուս մտան դութին:

Եգորը նստավ էլի դանմազի պես միթկ արավ, թե իմալ դուս գա: Ջի ֆայմում փայլեաններին ասա՝ ընձի լուս ախչարքը խանեք: Դես-դեն ման էկավ, ջուր քթավ. «Մֆ,—ասավ,—ինչ լավ հելավ, զնթե ծարավ ի»: Թասը ջերից խանեց, ջուր լցեց, խմավ, տեսավ թասը ծանդրցավ: Ձեռ տվեց, տեսավ թասի մեջը լինքը ոսկի փող ա:

—Փա՛րք չեզի, Աստվա՛ծ, ըստրա գաղտնիքն էլ հիմացա: Մնաց չամդամը,—ասավ,—մե չամդամն էլ փողեմ:

Դես պտտուց, դեն պտտուց, չամդամը բացվավ, մարաքը լուսցավ դանոցավ չրաղվան:

Շամդամից դուս էկան մե նախիր մարթ:

Էլ դհուլ, էլ գուռնա, էլ նաղարա, էլ կլառնեթ, որ մեկն ասեմ, մե խառնիս արին, մե խառնիս արին, որ չուտես, չըխմես, թամաչա անես:

Տեսավ շատ բղի խաղան, ասավ. «Էկեք մտե՛ք չամդամը»:

Բոլորը վազան մտան չամդամը, բերանը փակեց, էլի մարաքը մթնավ:

Տեսավ մեկը էն յանից ձեն տվեց.—Վա՛յ, ես մացի, վա՛յ, ես մացի:

—Դու ո՞վ ես, որ մացիր,—ասավ Եգորը:

—Ես ըտոնց գուռնաչին եմ, ոտս ցավում էր, չըկառցա վազնեմ, մացի, դուռը բա՛ց, ես էլ մտնեմ:

Եգորը գուռնաչուն խառցեց.—Զուռնաչի՛ ախպեր, ի՞մալ անենք, որ էստեղից դուս գանք, ախար մնացեր ենք ըստե, մաոթի հերես չենք տենում, մե ճար բղի անես:

Զուռնաչին ասավ.—Ըտուց էլ հեշտ բա՞ն: Փայլեաններին ասա՛, թո դուս խանեն:

Եգորը դուռը բացեց, գուռնաչին մտավ ներս:

Ղութին բացեց, ձեն տվեց.—Փայլեանբաչին միննակ դուս գա:

Փայլեանբաշին դուս էկավ, ասավ.—Հը, եգո՛ր, ավիրե՞մ, թե՞ քանդեմ:

—Ո՛հչ ավիրա, ո՛հչ քանդա,—ասավ եգորը:—Դու կանա՞ս ընձի խանես լուս ախշարքը:

—Հընչի՞ չեմ կանա, ըտուց հեչտ բա՞ն:

—Դե խա՛ն:

Փայլեանբաշին ասավ.—Հիմի քչեր ա, քնենք, հառավոտ լուսը բացվի, կըխանեմ:

Փայլեանը մտավ դուրսին, եգորն էլ տեղվստեղը քնավ: Հառավոտ, որ լուսը բացվավ, փայլեանները դուրսու ներսից սկսեցին թխթխկցնել: Եգորը զարթնավ, հելավ դուրսին բացեց, փայլեանները դուս էկան:

Եգորն ասավ.—Չըկուվե՛ք, հա՛, խելո՛ք կացեք, թե չէ հըմմիտ կըլցեմ դուրսին:

Փայլեանները խելոք կայնան:

Փայլեանբաշին ասավ.—Եգո՛ր, ինչ վերցնելու ենք, ասա՛ վերցնեն ու դուս գանք:

Եգորն ասավ.—Բան հարգավոր չի: Մինակ դուրսին, չամդամն ու թասը տանենք, բոլ ա:

Էստեղ փայլեանբաշին եգորին չլուծ ա, հիչնում ա հանդուրթքը: Հանդուրթից թբա լուս ախշարքը ճամբա կար, էտ ճամբով դուզը դուս են գալում ու հըլնում երգրի հերեսը: Հըմա խելսճերը, ախշըքի էս ծերից դուս են գալում է՛ն ծերը:

Փայլեանբաշին մտնում ա դուրսին, եգորը դուրսին դնում ա ջերն ու էլթում ա: Էլթում ա, խասնում ա մե ջեղ: Դու մի ասա, էս երգիւրը Հանջուջ-մանջուջի երգիրն ա: Գեղացիք որ տենում են էրկուտտանի մարթ ա գալում, դառղառի պեստ հաֆկվում են, խելսճին չափոնում են: Մեկը քար ա քցում, մեկը չոմախով ա զանում, մեկը կմշտում ա, մեշու յա մնում, որ սպանեն:

Էստե միտն ա հընգնում դուրսին: Բացում ա, թե չէ, փայլեանները չոմախը ձեռներին դուս են գալում:

Ասում են.—Եգո՛ր, քանդե՞նք, թե՞ ավիրենք:

Եգորն ասում ա.—Ձե՞ք տենում, էս շանվոթի Հանջուջ-մանջուջներն ընձի ճերան, մե լավ տփե՛ք, հըմա չըսպանե՛ք, մեխկ են:

Փայլեանները չոմախներն առան հընգան ըստոնց ջանը: Էնքան տվին, որ արնլվա արին: Հըմմեն փախան մտան հիրանց տները: Էս Հանջուջ-մանջուջները չորս ոտ ունին, իրեք թև, մե խատ էլ ըչկ ճակտի հորթլաղը:

Տեսավ՝ խելսճան, ասավ.—Էկեք ձեզի խառնիս անեմ:

Հաֆկվան չորս բոլորը:

Շամդամը բացեց: Զուռնաչիքը, դհուլչիքը, դավալչիքը, նաղարչիքը դուս էկան: Որ սկսին փչել, էս հանջուջ-մանջուջներն էլ սկսեցին խաղալ: Էնքան խաղացին, թուլցան:

Տեսավ՝ հոքնան, հիրա շամդամի դաստին ասավ.—էկեք մտե՛ք շամդամը, դինջանցե՛ք:

Հրմմեն էկան մտան շամդամը, հանջուջ-մանջուջներն էլ գացին հիրանց տները:

Էստեղ փայլեանբաշուն ասավ.—Ընձի բղի տանես մեր երգիրը: Փայլեանբաշին ասավ՝ անչկիս վրեն:

Եգորին շլկեց: Ծովերը, ցամաքները իրեք օրվա մեջ կդրեց, էկավ խասավ Եգորենց երգիրը:

Եգորը գնաց հիրանց տուն, տեսավ մերը Էնքան ա լացե, աչկերն ուռեր են, անոթի թուլցեր ա, հրնգեր ա:

Մերը որ տեսավ Եգորն էկավ, հելավ նստավ:

Եգորը փայլեաններին ասավ մե սեղան բացին, նստան կուշտ ճերան, ուրխցան:

Եգորը թասը ջուր էր լցում, դանուկում, դանունում էր ոսկի: Գնաց թաքավորի քաղաքը, մե պալատ շինեց ու մորը տարավ քաղաք:

Օրերից մե օր գնաց ճաշարանը: Զուր ուզեց:

Զուրը բերին, լցեց հիր թասը, խմավ, ջուր բերողը տեսավ թասը լինքը ոսկի լցվավ:

Վազավ, գնաց թաքավորի ախճկան ասավ.—Ա՛յ թաքավորի ախճիկ, բն չես ասի, ըստե մե տղա մե թաս ունի, ջուրը լցում են մեջը, ոսկի յա դանունում:

Թաքավորի ախճիկը չըհավատաց, ասավ, որ սութ հըլնի, գլոխտ թուցնել կըտամ: Գացին էս տղին բերին թաքավորի պալատը:

Ճերան, խման, հիրկուն էլ տեղ քցին էս տղեն քնավ:

Որ քնավ, մոտից թասը գոխծան, հիրանն էլ յորդան-դոչկով վիրի հարգի ակուշկից քցին: Եգորը դանոթնավ, տեսավ՝ հինքը քուչի մեջը հրնգուկ ա: Զեռ տվեց ջերը, տեսավ դութին ու շամդամը տեղն են, թասը չըկա:

—Լա՛վ, —ասավ, —չըլը թո լուսը բացվի, ես ձեր հախից կըգամ:

Լուսը որ բացվում ա, ախճիկը վերցում ա ոսկե թասը ու գալում ա խոր մոտը, խորը նշանց ա տալում ա, ջուր ա լցում, ոսկի յա դանուկում:

Թաքավորը զարմանում ա, ասում ա.—էս հո՞ւստ ես բերե էս տեսակ զարմանելի բանը:

Ախճիկը խորը պատմում ա, ինչ որ արել էր տղի գլոխը. թաքավորն հրամայում ա՝ հուր էլ հըլնի, տղին քթնեն բերեն: Էս տեսակ բան ունեցողի մոտ հուրիչ բան էլ գըլնի:

Թաքավորի նոքարներն էթում են, Եգորին քթնում են, տենում են՝ Հեսա տանը արխային քնուկ ա:

Բերում են Թաքավորի մոտը: Եգորն Հինքն ա բողոքում, որ Թաքավորի ախճիկը էտ տեսակ նամարդ բան արավ, դոնախ կանչեց, Թախեց, քնուկ տեղն էլ ակուչկից քցեց, մեշու մնաց մեռներ: Թաքավորը հրամայում ա Եգորին մե լավ տփեն, որ Թաքավորի ախճկա վրա համառցակվում ա բողոք անա:

Էլ Եգորը չի համփերում ա, դութու բերանը բացում ա ու ասում ա.— Փայլեաննե՛ր, Թաքավորին էլ, ախճկան էլ, վազիր վաքլին էլ, սինոթներին էլ մե լավ տվեք: Քանի չեմ ասե՝ բոլ ա, տվե՛ք, կողները ջնչխե՛ք:

Բարի լուսը բացվի ձեր վրեն, սևուսուքը ըստոնց վրեն:

Տվին, տվին, էնենց տուր տվին, ջանները վրները քրքրին:

Ըստե Թաքավորն ասում ա.— Տղա՛, գլխիտ, արեխտ դուրբան, մեզի ազատա՛, քո Թասն էլ կրտանք, ինչ ուզում ես, կրտանք:

Եգորը փայլեաններին ասում ա՝ կայնե՛ք:

Փայլեանները չոմախները ձեռներին պաղրաստ կայնում են:

Թաքավորը Թասը բերել ա տալում, հըմա մթկի մեչը ասում ա.— Յավա՛շ, մե գորքը կանչեմ, քո հախից կրգամ:

Գոխտուկ գորք ա կանչում: Թրով, Թվանքով գալում են ու փայլեաններին առնում օրթլաղ: Փայլեանները կատողում են, հընդնում են գորքի մեչը, գորքին էն օրն են քցում, որ Աստված ետ եռու տանա:

Թաքավորը հընգնում ա տղի ոտները, ասում ա.— Տղա՛, ես արի, դու մի՛ արա:

Եգորը կարքադրում ա փայլեաններին կովին վեռչ տան: Փայլեանները կովին վեռչ են տալում:

Տղեն ասում ա.— Թաքավո՛րն ապրած կենա, հիմի բզի խառնիս անեմ:

Թաքավորը մթկի մեչը ուրխնում ա, ասում ա. «Էս լավ հելավ, ախճկաս կառնի, կըդառնա ընձի փեսա»:

Եգորը բերել ա տալում Թաքավորի ախճկան:

Հրամայում ա բերեն Թաքավորի չնչնալ դազարածին:

Եգորը դազարածին ասում ա.— Դե չե տենամ, դազարա՛ծ, չեզի պսակում եմ Թաքավորի ախճկա խետ:

Ասում ա ու շամդամը բացում ա: Տասը տեղով դհոլ-գուռնա յա սկսվում: Թաքավորի ախճիկը չի ուզում ա: Փայլեանքաչին մազերից բռնում ա մեչտեղ ա քաշում:

Սառնիսն անում են, դազարածին հարուր Թաս ոսկի յա տալում, ասում ա.— Դե գնա արբի՛:

Թաքավորին էլ թախտից քցում ա, հինքն ա դառնում թաքավոր:

Ըտուց հետո մորը առոր-փառոր բերում ա պալատը, դառցնում ա պալատի կնանիքի մեծը:

Եգորը պսակվում ա մե լավ ախճկա խետ: Սաղ ժողովրթին կանչում ա խառնիս: Թասը բերում ա մեյդան:

Ուտում են, խմում: Թասը օջերեղով բոլորի ձեռների մեջ պտտում ա, գինին խմում են, թասը լինքը ոսկի յա լցվում:

Ոսկին խմողին ա: Յոթ օր, յոթը գիշեր խառնիս են անում: Բոլորն էլ մեկ-մեկ թաս ոսկի են տանում:

Ըստոնք խասան հիրանց մուրազին, դուք էլ խասանք ձեր մուրազին: Երգնքից իրեք խատ խնձոր հընգավ, էն էլ մեր էրեխեքին:

